

Vedno se od neke strani ponavlja, da je treba za materialne (gmotne) koristi ljudstva delati, ne gane se pa nihčar (razen pri volitvah — seveda!) tudi v onih krajih ne, kjer meščanje vso okolico dalje okrog izsesavajo, da bi se za ljudstvo kaj storilo, kar bi ga oderuhov otelo, k varčnosti in treznosti napeljevalo. Prav pri takih napravah imajo vsi, naj so že konservativci alj liberalci, široko polje blagonsne delavnosti za ljudstvo, in prepričani smo, da bi prav to združenje vseh v eden blagi namen mnogo mnogo pripomoglo k sporazumljenju in slogi, ter bi nehal nesrečni razpor, ki srca trga, vsako domoljubno in vspešno delovanje ovira.

Pred pa, ko pridemo do založnic, treba gospodarsko-političnih društev po vseh okrajih. V teh se bodo našli možje, ki bodo ustanovljenje založnic v roke vzeli. Samo začnimo v božjem imenu in ne držimo rok križem, v tem ko se naši nasprotniki povsod gibljejo, ter nam hotè — po materialnih pomočkah — tla spodmaknoti. — Naj bi vendar ta glas ne bil zopet Kasandrin glas!

Da pospešujemo napravo gospodarsko-političnih društev, podamo tu pravila, po katerih je enako društvo pri sv. Lovrencu blizu Ptuja osnovano.

Pravila

politično-narodno-gospodarskega društva.

§. 1. Vstanovi se pri N. politično društvo pod naslovom: Narodno-gospodarsko-politično društvo.

§. 2. Namen temu društvu je: razširjevati gospodarske vednosti, razjasnjevati ustavne postavbe, zadevajoče slovenske gospodarje, napravljati poštene veselice, braniti narodne pravice, in pospeševati koristi slovenskega ljudstva.

§. 3. Sredstva temu bodo:

- a) Shajanje udov v društveni sobi k medsebojnemu pogovarjanju in veselcam;
- b) branje časnikov in primernih knjig za poduk in razveseljevanje, ktere bode društvo oskrbelo;
- c) sklicevanje ljudskih narodnih shodov — taborov;
- d) sestavljanje in izročevanje prošenj — adres — spomenic in sklepov, ter njih razglaševanje po časnikih;
- e) priporočanje in podpiranje značajnih, katoliških in narodnih kandidatov za razne zastope, ter vedno občenje z izvoljenimi. —

§. 4. Ud društva je vsak polnoleten avstrijsk državljan, ktereга v društvu sprejme društveni odbor. Če ta komu sprejem odreče, se sme dotični predlog staviti društvu samemu, ki o tem v prihodnjem zboru svojih udov tajno sklepa brez razgovora.

§. 5. Vsak ud ima pravico vdeleževati se vseh društvenih zborov, razgovorov, glasovanj, volitev; staviti predloge in prejemati naročila in društvene službe; ima pa tudi vsak ud dolžnost po svoji moči pospeševati društveni namen.

Stroški društva se bodo plačevali s prostovoljnimi doneski društvenih udov.

§. 6. Voditelj društva je odbor sedmih udov, ktereга voli društveni zbor vsako leto. Kdor izstopi, smé se spet izvoliti. — Odbor si izmed sebe izbere prvomestnika, njegovega namestnika, zapisovalca in njegovega namestnika, in blagajnika.

§. 7. Odbor sklicuje društvene zборе, izvršuje njih sklepe, in odstopivši daje račun o društvenih denarjih. Da so odborovi sklepi veljavni, mora biti nazočih: prvomest-

nik alj njegov namestnik, zapisovalec alj njegov namestnik, in 3 odborniki.

§. 8. Prvomestnik in če je on zadržan, njegov namestnik, zastopa društvo na zunaj, in podpisuje s zapisovalcem vred vsa naznanila in opravila v društvenem imenu.

§. 9. Da društveni zbor veljavno sklepa, mora nazoča biti naj manj tretjina vseh društvenikov.

§. 10. V odboru, kakor tudi v društvenih zbori, treba je nadpolovične večine vseh pričujočih, da sklep obvelja.

§. 11. V razprtijah, nastajočih iz društvene zveze, razsoja konečno in veljavno društveni zbor, kateri ima tudi pravico premeniti pravila in skleniti, da se društvo razpusti. — Raspuščenega društva premoženje pripade zalogu za uboge v J.

§. 12. Dokler se društveni odbor po teh pravilih ne izvoli, oskrbuje opravila osnovalni odbor. —

Štajerski dež. zbor.

X. Seja 18. dec. 1873. Dež. glavar bere pismo, v katerem dr. Heilsberg, žl. Čok in dr. Portugal izrekajo, da odložijo svoja mesta kot nadomestni dež. odborniki, ker so ob enim drž. poslanci in bi torej ne mogli svoje službe v dež. odboru opravljati, kedar so na Dunaji. — Deželni glavar hoče novo volitev ob svojem času na dnevni red postaviti.

Na vrsto pride poročilo šolskega odbora o predlogu dež. odbora zastran vravnjanja učiteljskih plač na javnih ljudskih šolah in zastran odpravljanja učnine. Poročevalec je bil dr. Srnec, ki je sklepe šol. odbora po vsej moči branil in podpiral. — Stvar je tá-le: Dež. odbor kakor tudi šolski deželnega zbora nasvetujeta zarad draginje in gledè na to, da mora učitelj v omiki napredovati ter ne sme postranskih zaslužkov iskati, posebno pa, da učitelji v druge kraje, kjer so boljše plače, ne vhaajo, da se jim plače povišajo. — Pri tem sta si pa deželni in šolski odbor nekoliko navskriž. Oba predlagata povišanje letne plače za 100 gld., dež. odbor pa se drži štirih vrst plače po 800, 700, 600 in 500 gld., šolski odbor pa predlaga 4. vrsto opustiti. Vsled tega bi moralo več učiteljev iz 3. v 2. in iz 2. v prvo vrsto prestopiti, kar bi — po besedah poročevalca — znašalo na leto kakih 10.000 gld. več, vrh tega še strošek kakih 2500 gld. za opravilne priklade, tako da bi odpravljenje 4. plačne vrste deželo stalo blizo 41.000 gld.

V enakej meri se naj tudi učiteljicam plače povišajo, ob enem pa odpravi določba §. 53. postavbe od 4. febr. 1870, ki učiteljicam možitati se prepoveda. (Neki dopisnik v „Vatld.“ je k temu opazko dodal, da bo treba, če to obvelja, brž skrbeti tudi za namestnice prihodnjim gospém učiteljicam.)

V mestjanskih šolah ima vsak stalno vmeščeni učitelj 100 gld. več letne plače, kakor ljudski učitelj na istem mestu. — Gledè začasnih (provizoričnih) učiteljev, kateri še niso potrjeni

za učitelje, dovoljuje dež. odbor 60—80% nagrade (remuneracije) iz okr. blagajnice; šolski odbor pa le k večemu 70% redne plače učiteljeve, koja je itak povišana. Isto velja za podučitelje, dokler niso za učitelje potrjeni.

Dež. odbor kakor tudi šolski sta slednjič za to, da se šolnina odpravi, in da šolski okraj nakladajo 10% na redne davke s prikkladami vred. Ker bi pa mesto Gradec z odpravljenjo šolnino na zgubi bilo, mu plača dež. blagajnica tretjino šolskih stroškov kot odškodovanje.

Naj omenimo še iz poročila dra. Srnea to, da ni v gornjem Štajerskem ne enega učitelja s plačo 4. vrste, ampak so taki le v srednji in dolnji strani dežele; v oni jih je 198, v tej pa 195. — Razun poročevalca govorilo je v splošni debati 12 govornikov. Zmed teh je stavil Walterskirchen predlog, da se naj načrt šolskemu odboru povrne s tem, da ga predela na podlagi načela, da prevzame deželna blagajnica plačevanje učiteljev, da se pa — kolikor le mogoče — okr. šolskim svetom ohrani pravica, učitelje imenovati. — Lohninger podpira ta nasvet posebno s tem, da se tako davek med vse enakomerno razdeli, da torej tudi graškemu mestu več plačevati ne bo treba kot sedaj; da posamesnim okrajem preveč prizadevalo ne bo ter bodo zmogli še drugih stroškov, ki bodo potrebni, če se hočejo povsod šole ustanoviti, kder bi imele biti. — Omenja tudi, kako težko da je, pri tem vprašanju braniti ljudstvo z davki preobloženo in se držati modre varčnosti, ker se od zunaj (od strani časnikarstva) pritiskuje na poslance, ki gledajo tudi na mošnjo davkoplačevalcev, češ, da varčni poslanci overajo „napredek“. „Mi vsi“ — pravi — „smo brez dvoma za to, da se mladež boljše vzreja, da se tudi v npravnem oziru na višjo stopinjo spravi kakor je zdaj; pa nekaj tirjajo tudi oni za se, ki morajo za stroške skrbeti, da zamorejo tudi še sami živeti.“ (Lohninger, ki je bil sam nekdanj učitelj, torej očitno spozna, da je pri sedanji šoli v „npravnem oziru“ mnogo mnogo želeti. To je gola resnica, kakor tudi to, da se razbrzdanost in puhlost šolske mladeži ne bo odpravila s povišanjem učiteljskih plač.) Kar zadeva imenovanje učiteljev, hoče tudi Lohninger, da imajo to pravico okrajni šolski sveti, in da bi se to v postavi zatrdilo.

Konr. Seidl je tudi hotel, da o njem poročilo govori ter je predlagal, da naj gre načrt nazaj v šolski odbor, ki naj — dve postavi izdela, o povišanji plač in odpravljenji učnine. — Mariborski Reuter slednjič je stavil posebne predloge, ki se opirajo na one dež. odbora gledé četrte vrste učiteljskih plač.

Pri glasovanju dolgotrajne seje pade predlog Walterskirchnov z 32 proti 23 glasovom, z njim je bil pokopan tudi Seidlnov predlog, obvelja torej predlog šolskega odbora, ki je še le v prihodnji seji v posebni pretres prišel. —

V imenu konservativne stranke izreče grof Platz, da se drži tega, kar je lani v 13. seji izrekla, da je namreč proti odpravljenju učnine zaradi tega, ker zgubijo srenje, ki učitelje vzdržujejo, pravico jih imenovati. Če se pa konservativna stranka posvetovanja in sklepanja v tej stvari vdeleži, stori to le zato, da — ako mogoče — zabrani, da se ljudem že sicer visoki davki ne pomnožijo še bolj. —

Ker smo brali vse govore v tej seji, naj povemo, kakošen vtis da so na nas napravili. Vsi govorniki razen grofa Platza stojé na liberalnem stališču, da si ne sme učitelj postranskega zaslužka iskati pri — cerkvenih opravilih (dr. Srnec celó graja, da so nekteri učitelji organisti!) Ker pa te cerkvene službe precej donšajo, kruha in vina dajejo, vrh tega še na premnogh krajih učiteljem zemljišča prepuščajo, da si doma kaj pride-lajo, je zguba teh dohodkov za učitelje prav občutljiva. Liberalni poslanci pa hočejo vse po — višjih davkih poravnati, in to podžiga financarje Lohningerjeve vrste, da v poštev jemljejo mošnje davkoplačevalcev ter skušajo, kjer se le da, številke liberalcev nižati. Liberalizem vseh je pa kriv, da učitelji kljub zvišanim plačam težko shajajo, ker nimajo nič doma, marveč morajo vse kupovati; kmetom pa davki v gotovini vedno bolj naraščajo. In tako ne zadovolji liberalizem — nikomur!

XI. Seja 19. dec. 1873. Nadaljevanje obravnave o povišanji učiteljskih plač. Lohninger predlaga, da naj velja povišanje plač po četerih vrstah: 800, 700, 600 in 500 gld. po nasvetu deželnega odbora. Reuter zagovarja svoj posredovalni predlog, ki se od prejšnjega v tem loči, da daje učiteljem 4. vrste 50 gld. več. — Zopet govori mnogo govornikov in poročevalec dr. Srnec ima prav hudo stanje, da predloge odborove proti nasprotnikom brani. Pred glasovanjem zahteva baron Rast, da se po imenih glasuje, kar se tudi zgodi.

Najpred pride do glasovanja predlog šolskega odbora (glej prejšnjo sejo), kateri s 40 proti 14 glasom pade. Zanj so glasovali: žl. Karajan, vseučiliščni rektor, dr. Boess, Brandstetter, dr. Dominkuš, žl. Hammer-Purgstall, dr. Lipp, žl. Miller, Pauer, baron Rast, Seidl, dr. Srnec, žl. Washington, Wretschko, dr. Vošnjak. — Nasproti so glasovali razun nemških konservativnih in drugih poslancev tudi Herman, Janežič, dr. Nekerman, minister Stremayr itd.

Potem pride na glasovanje predlog Reuterjev, za katerega je po imenu glasovalo 53 poslancev, edini žl. Gudenus je glasoval nasproti. — To je bila majhna demonstracija proti „mladim“ šolskega odbora, v finančnem oziru ni razložek velik.

Po Reuterjevem predlogu znašajo stroški povišanih plač 747.750 gld., v tem ko je dež. odbor predlagal 739.860 gld., šolski odbor pa 747.800 gld. — Zahteva torej za kakih 8000 gld. več, kakor

dež. odbor, in skoro enoliko kot šol. odbor. Prihranilo se bo pa nekoliko, ker je sprejet bil tudi Reuterjev predlog, da se zboljšanje plač začneja še le s 1. majem t. l. in ne z novim letom, kakor je Lohninger predlagal. — Učitelji v Gradci imajo po 900 gld.

Sklenjeno je tudi bilo, da se razvrstitev učiteljev v 4 vrste oziroma z Gradcem v 5 vrst, premeniti le zamore po dež. šolskem svetu v porazumljenji z deželnim odborom.

Pri opravičnih dokladah, o katerih govori člen II. po načrtu šol. odbora, predlaga Reuter v soglasji s potrjenim njegovim I. členom, da se povzamejo tudi nadučitelji četrte plačne vrste, kar tudi obvelja; drugi člen se toraj glasi: „Ravnatelj ali nadučitelj pristojna opravilna doklada, ktera znaša za ravnatelja 200 gld., za nadučitelje pa v Gradci in za one, ki stojé v 1. in 2. plačni vrsti, 100 gld., v šolah 3. in 4. plačne vrste pa 50 gld., ki se kakor letnina prejemajo.

Pri členih III. in IV. obveljajo predlogi šol. odbora, da imajo namreč stalni učitelji na meščanskih šolah po 100 gld. več kakor učitelji ljudskih šol na istem mestu, in da provizorični učitelji dobivajo iz okr. blagajnice nagrade od 60—70% redne učiteljske plače, doklor niso kot redni učitelji potrjeni.

Pri V. členu, ki govori o plači podučiteljev, ki so definitivno vmeščeni, in katerim je šol. odbor odločil bil 70% redne učiteljske plače, je predlagal Remschmidt 80%, kar je po precej dolgi debati obveljalo. Druga 2 odstavka, govoreča o podučiteljih, ki še niso skušnje napravili, katerim gre nagrade 60% redne učiteljske plače, in da se smejo oni, ki skušnje napravijo, za isto mesto imenovati, brez da se služba razpiše, obveljata po predlogih šol. odbora.

Potrdi se slednjič tudi VI. člen gledé učitelje, katerim se zboljša plača v isti razmeri kakor učiteljem, ter se jim tudi — možiti dovoli. Wretschko je bil proti temu, pa ni zmagal; tega mu pa gospodičine alj prihodnje gospé učiteljice ne smejo zameriti, ker jim je dobro hotel; če bodo pa srečne gospé, bo tudi Wretschko vesel, ker je „golant“ gospod, le s Slovenci malo grobiansko dela.

Cerkvene zadeve.

Nevarnost in nada.

(Konec.)

Rekli smo, da so nevarnosti, v katerih je sv. cerkev sedanji čas, tudi naše nade. In zakaj?

Vero hočejo ločiti od cerkve, češ, da zamore človek veren biti do Kristusa, brez da za kat. cerkvo porajta. Pa dolgo dolgo se že niso katoličani s toliko ljubeznijo sv. cerkve oklepali, kakor sedaj. Takih čudovitih procesij

še to stoletje nismo videli, kakor lani in letos po Avstriji, po Nemškem, po Francoskem in po Laškem. Na sto in sto tavežent pobožnih kristjanov je romalo od cerkve do cerkve v glasnih prošnjah in molitvah, da bi Bog sv. cerkvi že skoraj dodelil zmago. Sovražniki si niso vedli drugače pomagati, kakor da so vlade podšuntali, naj prepo-vedó procesije, češ, da so zavoljo kolere itd. nevarne! — V Rimu pa je stopil pred sv. Očeta odbor najveljavnejših plemenitašev s prošnjo, naj jim dovolijo obljubo storiti, po kateri se zavežejo, zidati v Rimu velikansko in krasno cerkvo v čast srca Jezusovega, ako usmiljeni Bog sv. cerkvi zopet zmago podeli.

Zakon hočejo ločiti od cerkve. Pa še nikoli nismo vidli, da bi se ravno zakonski moške s toliko vnemo potegovali za sv. cerkvo, kakor den denešnji. Vse povsodi ne kar po mestih, temuč tudi po kmetih se snujejo katoliška bralna in politiška društva, *) v katerih se zbirajo sami moške, da se posvetujejo, kako bi branili svetinje kat. vere in kat. življenja. In prav zakonski moške so, kateri se z močnim glasom ustavljajo vpeljanju civilnega zakona, ki se sklepa brez Boga in cerkve in skruni čast zakonskega stanu pred Bogom in vsemi poštenimi ljudmi.

Šolo hočejo ločiti od cerkve. Ali v svetne in brezverske šole morajo otroke s kaznijo siliti, kjerkoli pa minih ali nune krščansko šolo napravijo, tam se vse gnjete učencev in učenk. Tako v Mariboru; v mestno šolo otroke priganjajo, pri šolskih sestrah pa starši s povzdignjenimi rokami prosijo, da njih hčerke sprejemajo. Že so dve hiši z deklicami napolnile, pa napolnile bi lahko še tretjo, ko bi jo imele. — Šolo hočejo ločiti od cerkve; ali prav na Nemškem in Laškem, kjer se krščanska šola najhuje preganja, se zbirajo dijaki visokih šol v lepe bratovščine, pri katerih se zavežejo, vestno se držati krščanskega življenja, in z besedo in djanjem braniti kat. vero in cerkvo. Nemški dijaki so poslali pismo, polno sinovske vdanosti, sv. Očetu; odbor laških dijakov pa se je v posebnem zaslišanji (avdienciji) predstavil sv. Očetu, jih prosil za blagoslov in ob enem zagotovil, da hoče vsa družba za kat. vero in cerkvo živeti in umreti. — Šolo hočejo ločiti od cerkve; in sredi zagrizene protestantske dežele, Angleške namreč, se snuje ravno zdaj v poglavitem mestu Londonu katoliško vseučilišče, na katerem se bodo vse vede v smislu in duhu kat. cerkve učile. Naj bolj veljavni kat. grofi, knjezi in vojvode so na-se vzeli ogromne potroške tega podvzetja.

Državo in narodnost hočejo ločiti od cerkve. Ali prav tisti dve državi in tista

*) Le na slov. Štajerskem ne gre stvar naprej. Je mar Stremayrjeva „staatsbürgerliche haltung-a“ kriva?